

Çanakkale Savaşı'nın 91. yılında

Necmettin Özçelik-Tunca Örses

ÇANAKKALE SÜVARİLERİ

Milli benliğimizin ve Kurtuluş Savaşımızın temellerinin atıldığı, ulu önder Atatürk'ün bir yıldız olarak parlayarak ulusumuzun onu ilk kez tanıdığı Çanakkale savaşını, aziz şehitlerimizle yiğit gazilerimizi, savaşın 91. yılında saygı ve minnetle tekrar anıyoruz. 1915'te gerçekleşen Çanakkale savunması, özellikle Rusya gibi katılımcı olmayan ülkelerin bile kaderlerini etkileyerek evrensel tarihin günümüze kadar uzanan yazgısını değiştirmiştir.

Savaş ateşinin dünyayı sarmasından hemen sonra, Osmanlı devleti 2 Ağustos 1914 tarihinde seferberlik ilan etmiş, barış konumundan savaş düzenine geçen ordu içerisinde süvari birlikleri de yerlerini almışlardı. Öncelikle Genel Kurmaya bağlı olarak veteriner şube müdürlüğü hizmete başlamış, yapılandırılan ordu komutanlıkları kuruluşlarında süvari birlikleri kadrolara dahil edilmişlerdi. Onüç kolordudan oluşan Osmanlı ordusu içerisinde iki süvari tümeni, bir süvari tugayı (Van) ve yöresel aşiret alaylarının birleştirilmeleriyle yapılandırılan ihtiyat süvari kolordusu görevlendirildi. Bu düzenleme bağlamında, karargahı İstanbul'da olan birinci ordu bünyesinde birinci süvari tümeni, karargahı Erzincan'da bulunan üçüncü ordu bünyesinde ikinci süvari tümeni ve Van ihtiyat süvari tugayı görev almışlardı. Savaş süresince bağımsız süvari alayları ve bölükleri ile üçüncü süvari tümeni kurulacak ve bu tümen, 4. orduya bağlı olarak Sina-Filistin cephelerinde başarılı savaşlar verecekti.

Ocak 1915'te, Çanakkale boğazı önlerinde toplanan müttefik donanmasının kıyı tahkimatlarımıza karşı bombardıman faaliyetlerine başlaması ve aynı dönemde Mısır'dan gelen istihbarat raporlarıyla belirlenen büyük boyutlu askeri yığınak, Gelibolu'da kısa süre sonra gerçekleşecek zorlu savaşların habercileri olmuştu.

25 Nisan 1915'te müttefik güçlerin Gelibolu yanmadasında çıkarma yaparak başlattıkları ve savaşın son bulmasına dek sürecektir olan kara muharebelerinde, arazi koşulları nedeni ile süvari sınıfı kitlesel olarak kullanılamamakla birlikte iki tarafın süvarileri de kadersel görevler üstlenmişlerdir. Türk ordusu, cephede ve cephe gerisinde genişleyerek yayılan alanlarda süvari sınıfından daha etkin olarak yararlanabilmiş; at, ordumuzun yüzyıllar süren tarihi geçmişinde olduğu gibi Çanakkale'de de vazgeçilmez bir unsur olarak hizmet vermiştir.

Yarımadayı savunmakla görevli 5. ordu komutanlığına atanan mareşal Liman Von Sanders'in Çanakkale'ye gelmesinden sonra süvari birlikleri, topçu ve piyade kıtalarında taşıma ve binek hayvanı olarak kullanılan beyaz atlar, kılık değiştirmek zorunda kaldılar. Mareşal, kıtalar arasında tek bir beyaz at kalmamasını emretmiş, verdiği emrin takipçisi olarak da dürbünle yaptığı gözetlemelerde, saflarında beyaz at gördüğü birlik komutanlarını derhal yanına çağırarak sert biçimde azarlayarak cezalandırmaya başlamıştı. Alman komutanın bu önlemi, çok uzaklardan görülebilecek olan beyaz renkli atların, üstün gözetleme yetenekli düşman donanmasının kıyı bombardımanlarından birliklerini koruma savına dayanıyordu. Kısa süre sonra yarımadadaki tüm beyaz atlar koyu renklere boyandı. (Atları boyalı olan birlik komutanları, yağmur yağmaması için dua ediyorlardı).

Çanakkale'yi savunma görevi ile konuşlanan birlikler içerisinde her tûmende bir süvari bölüğü, ordu ihtiyatında da bir süvari alayı görevlendirilmişti. Bu dönemde süvari sınıfına duyulan gereksinim, belgelerle kanıtlanmaktadır. Harp Tarihi Araştırma Grubu (HATAG) arşivlerinde bulunan belgeler arasında yer alan dokuzuncu tûmen ve yirmiyedinci alay komutanları arasındaki yazışmalar, bu gereksinimin en belirgin örneklerindedir;

27nci Alay Komutanlığına

Anderya çiftliği civarından
16-2-331 (1915)

Nizam-ı harp mucibince alayınızın 19. tûmene bağlanması dolayısıyla ve 9. tûmenin hala süvari ihtiyacı bulunması nedeniyle, alayınıza verilen süvari müfrezesinin acele olarak merkez tepeye gönderilmesi gerekir.

Dokuzuncu tûmen komutanı

Albay
Halil Sami

Mustafa Kemal beyin idaresindeki 19. tûmen komutasına girecek olan 27. alay komutanı yarbay Şefik (Aker) beyin yanıtı ilgiçtir. Alay komutanı, süvarilerinden vazgeçemez.

9. tmen komutanlığına

16-2-331

Savaşın en kritik anında ve ilerimizde alayımız muharebe ile iştibal ettđinden dolayı, geri ile irtibatı temin için atlılara lüzum vardır. 19. tümenden süvari gnderilemeyeceğinden bu isteyinizin nazar-ı afv ile bırakılmasını rica ve arz ederim.

27. alay komutanı
Yarbay Şefik

Sonunda 27. alay, Arıburnu'nda yazacağı savunma destanına süvarileriyle birlikte katılmıştır... Türk binicileri, Çanakkale savaşında önemli görevler aldılar; ağır bombardıman sonucu telli irtibatların hiçbir zaman sağlıklı olarak sağlanamadığı mevzilerde emirleri, atlılar ulaştırdı.Genç süvari subayları, gönülden bağlı oldukları atlarıyla tehlikeli keşif görevlerine ıktılar.Anadolu yakasında Kumkale'de Fransızlarla yapılan muharebelerde Alman komutanlar, Süvari steğmeni Őerif (Güralp) efendiyi tmenin en kahraman subayı olarak ilan etmişlerdi.Cephe gerisi lojistik faaliyetlerde de atlardan yoğun biçimde istifade edildi.

Düşman tarafında ise, seçkin İngiliz, Fransız ve Avusturalya süvari birlikleri Çanakkale savaşına katıldılar. Müttefiklerin ilerleyebildikleri bölgeler, yıllarca denizden gelen rüzgarların etkisiyle keskin yarlara dönüşmüş yalçın tepe ve vadilerden oluşuyordu. Harita planlaması yapan müttefik kurmaylar, yarımadaya birçok at getirmelerine karşın, süvarilerini savaşa yaya olarak sürmek zorunda kalmışlardı. nl Avusturalya hafif süvari tugaylarına bağlı askerler, siper savaşlarında sonuçsuz kalan saldınlarda har candılar. İngiliz mevzilerine haber götürmekle görevlendirilen Anzak süvarileri, kendi ülkelerinde efsaneleştiler. Türk keskin nişancılarının mermilerinden kurtularak İngiliz siperlerine ulaşabilen atlılar coşkuyla karşılanıyorlardı. Bu süvarilerin ölümle yarışları, askerler arasında yüksek ücretli bahislere neden olmaktadır.Gönüllü olarak savaşa katılan yahudi Zion katırcıları kıybaşı ile siperler arasındaki lojistik ağı oluşturmuşlar, Fransızlar ise Seddülbahir cephesinde yenilgiyle sonuçlanan bir süvari taarruzu gerçekleştirmişlerdi.

Ağustos ayına gelindiğinde müttefiklerin Suvla'da açtıkları ikinci cephe sonucu tekrar kızışan muharebeler, Çanakkale savaşında gerçekleşen tek Türk süvari taarruzuna yol açtı: Arıburnu'nda bulunan Kemalyeri komuta mevkiinden cephede gelişen kritik durum zerine Anafartalar bölgesine hareket eden albay Mustafa Kemal,savaşın ve kendi kaderine doğru yaptığı bu yolculuğunu yanında tmen baş hekimisi Hüseyin bey ve bir gün önce Őehit olan yaveri Kazım efendinin yerine göreve getirdiği süvari subayı teğmen Rasim efendi ile gerçekleştirmişti. Bölgede bulunan tüm birliklerin komutasını üstlenen Anafartalar grup komutanı Mustafa Kemal, ilerleyen düşman glerine karşı

gerçekleştirdiği destansı taarruz ile müttefikler için Çanakkale savaşının sonunu getirerek, büyük güçlerle Gelibolu'ya gelen bu modern ordunun yazgısını noktaladı.7 ağustos günü Anafartalarda uğradığı bir hava saldırısı sırasında ise Mustafa Kemal'in yanında kalarak onu İngiliz uçağı karşısında yalnız bırakmayan tek subay, bir süvari üsteğmeni olan Mehmet Zeki efendi olmuştu (cumhuriyet döneminde hava kuvvetleri komutanı general Zeki Doğan)

Anafartalar muharebeleri sırasında ulu önderimiz, Çanakkale savaşındaki tek Türk süvari hücumunu gerçekleştirdi. Bu taarruzu Mustafa Kemal'in anlatımı ile okuyucularımıza sunuyoruz:

" 8 ağustos....Bu sırada idi ki gittikçe artan top sesleri ile beraber düşmanın taarruza geçtiği anlaşıldı. Bu taarruz, küçük Anafarta köyünün genel olarak batısında bulunan tümenlerimize Yusufçuk tepesi, İsmailoğlu tepesi ve Azmak tepesi ile Kayacıktaşlı arasındaki alana idi..... İhtiyat kuvvetlerinin ulaşabilmeleri için zaman geçecekti. O zamanı kazanmak gerekiyordu. Elimde bir süvari tugayı da vardı. Bu süvari kıt'asının varlığı bende şöyle bir hatıra uyandırdı; Fransızlar, Seddülbahir cephesinde, piyadelerinin hücum hatları önünde bir süvari kıt'asını yayılmış olduğu halde bizim hattımıza saldırtmışlardı. Bu Fransız süvarilerinin ateş karşısında korkusuzca ölüme koşmaları hoşuma gitmişti. Bu hareketi cidden şövalöresk bulmuştum. Piyadenin önünde bir perde açıyorlar ve ötesi yok işte, ölüme kucak açıyorlar, arkalarındaki piyadeyi korumak için kendilerini feda ediyorlardı. Bu ne resmi yapılacak cesaret ve fedakarlık tablosudur!

Bundan dolayı hemen bizim süvari alayı kumandanı beyi yanıma çağırdım, İsmailoğlu tepesine taarruz eden düşmanı aynı tarzda bir hareketle durdurmasını kendisine emrettim. Pek kıymetli bir süvari kumandanı olan arkadaşımız, bütün asil cesaretini bu münasebetle gösterdi. Bana istediğim zamanı kazandırdı.... İngiliz ikinci yaya süvari tümeni erlerinin temiz kanlı ve mert Türk kahramanları karşısında dayanamamaları bence bizim için iftihara değer"

Mustafa Kemal, süvarilerin evrensel şövalye ruhlarını anlamış bir liderdi.Düşmanını takdir ederek ve aynı kahramanlığı Türk süvarisinin de göstereceğinden emin olarak taarruz emrini vermişti. Ağır bombardıman ateşi altında yayılarak yarlardan aşağıya doğru yaya olarak savaşmakta olan İngiliz süvarilerine doğru gerçekleştirdikleri bu taarruzla Türk süvarileri, Çanakkale muharebelerine kılıç ve mızraklarıyla şanlı bir tarih sayfası eklediler. Ne acıdır ki, Türk alayının donanma, kara topçusu ve yoğun piyade ateşi karşısında uyguladığı bu hücum, Kırım Savaşı sırasında İnkerman'da, İngiliz hafif süvari tugayının Rus bataryalarına karşı kahramanca ancak sonuçsuz olan taarruzu gibi kitaplara, şiir ve bestelere konu olamamıştır. Biz, o nallarından kıvılcımlar çıkartarak yığıtçe ölüme atılan süvari alayımızı saygıyla anıyoruz.

Yenilgi, Çanakkale'de müttefik askerlerle beraber Gelibolu'ya çıkarılan birçok

at'ın da trajik sonunu getirdi. Müttefikler, önce Suvla ve Arıburnu'nu boşalttılar. Bu bölgelerde daha çok arazi parçasına sahip olabildikleri için tahliye sırasında 4695 at ve katır canlı olarak kurtarılarak gemilere taşındı. Ancak, Seddülbahir cephesinde işler o kadar kolay yürüyemedi. Siperlerin birbirlerine çok yakın olduğu bu dar savaş alanında, mecburen geride bırakılacak olan çok miktarda malzeme, cephane ve araç-gereç tahrip edildi. Son günlere gelindiğinde atları da vurdular.... Veteriner subaylar, atların bir atışla öldürülebilmeleri, fazla acı çekmemeleri için askerlere vuruş taktikleri öğrettiler. Atlar, dere yataklarına indiriliyor, sahiplerine güvenle bakan gözleri arasından vuruluyorlardı. Katliam yapıldığını anlayan atlar, kişneyerek bağlarından kurtulmaya çalışıyor ve dere yatakları gerçek bir cehenneme dönüşüyordu. Bir atı öldürmek hiç de kolay değildi. Bu iş cephane ya da malzeme imha etmeye benzemiyordu. Atına iki kez ateş etmek zorunda kalan askerler, onların ızdırap dolu son bakışlarını ömürleri boyunca anımsayacaklardı. Bazı askerler ise verilen emirlere rağmen, subayların bulunmadığı yerlerde sahip oldukları atlarını çözerek Türk hatlarına doğru serbest bıraktılar. 1916 yılının ocak ayında yarımada tamamen boşaltıldı.

Çanakkale savaşı sonrasında Türk süvarileri, üstlendikleri görevlerde özveriyle, kahramanca savaştılar. O fedakar süvariler, Sina çöllerinde doğu ve Filistin cephelerinde yokluk içerisinde, çıplak ayaklarına mahmuz takarak bindikleri atları ile özdeşleştiler. Birçok taarruz, dayanma ve geri çekiliş muharebelerinde deneyimler kazandılar. Esareti kabul etmeyen bazı süvari birlikleri ellerindeki kılıç ve tabancalarla, ihanet çemberleri kuran arapları yararak anayurda ulaşmayı başardı. Bu deneyimler, ulusal kurtuluş savaşımızda Türk süvarilerini kasırgalaştırarak işgalci güçlerin denize dökülmesini sağladı. Onlar, atlarının ateş saçan nallarıyla tarihimize şan verdiler.